

J. JABLONSKIO RANKRAŠTINIS PALIKIMAS

A. PUPKIS

Jono Jablonskio rankraštiniis palikimas yra palyginti negausus. Dauguma jo straipsnių ir darbų rankraščių neišlikę arba tebėra kur nors pas privačius asmenis.

Išlikusį Jono Jablonskio rankraštinių palikimą galima suskirstyti į septynias didesnes grupes:

- 1) Fortunatovo paskaitų, klausytų Maskvos universitete, konspektai;
- 2) užrašai iš kelionių po tarmės;
- 3) žodyno kartoteka;
- 4) J. Jablonskio sukaupli lietuvių rašytojų kūrinių rankraščiai ir tautosakos rinkiniai;
- 5) laišakai J. Basanavičiui, K. Būgai, J. Čižauskui, P. Jokantui, P. Kriaučiūnui, V. Kudirkai, P. Leonui, laikraščių ir žurnalų redakcijoms, J. Tumui, P. Višinskiui ir kt.;
- 6) Žemaitės raštų kalbos taisyms;
- 7) spausdintų straipsnių ir darbų rankraščiai.

J. Jablonskio archyve yra išlikę Fortunatovo paskaitų, klausytų Maskvos universitete, kur jis mokėsi 1881—85 m., konspektai. Iš tų konspektų matyti, kad J. Jablonskis pradėjo domėtis lietuvių kalba, studijuodamas universitete ir klausydamas žymių rusų kalbininkų Fortunatovo, Koršo ir kt. paskaitų. 1882—83 m. Fortunatovo lietuvių kalbos paskaitų konspektų¹ paraštėse randame įrašyta nemaža lietuviškų žodžių, o tai rodo, kad tuo metu J. Jablonskis, skatinamas Fortunatovo, kuris gerai suprato lietuvių kalbos reikšmę lyginamajai kalbotyrai, jau galvojo apie savo gimtąją kalbą, domėjosi ja. Fortunatovo indoeuropiečių gramatikos paskaitų užrašų sąsiuvinio² gale prirašyta aibės lietuviškų žodžių ir keletas lietuvių liaudies dainų, nurašytų, matyt, iš Ruigio³.

LKLJ BR RN-240.

² Ten pat.

³ Paraštėje pažymėtos raidės Rh, žr. ten pat.

Minėti užrašai rodo buvus J. Jablonskį labai stropų ir tvarkingą. Tie užrašai, rašyti juodu tušu arba rašalu, visur puikiai įskaitomi, antraštės pabrauktos, visur paliktos paraštės, kuriose, kaip minėjom, galima užtikti ne vieną lietuvišką žodį.

1897 m. Rusų Mokslo Akademija pavedė J. Jablonskiui redaguoti Antano Juškos Lietuvių kalbos žodyną. Redagavimo darbas subrandino J. Jablonskį kalbininką. Redaguodamas žodyną, jis beveik kas vasarą važiuodavo į Lietuvą (tuo metu gyveno Taline) patikrinti žodyno medžiagos. J. Jablonskio archyve yra nemaža užrašų iš tokių kelionių po tarmes. Tuose užrašuose randame atskirų tarmių žodžių, kartais dainų, patarlių, priežodžių, mįslių. Tik vėliau pradeda atsirasti užrašytų atskirų sakinių. Žinomos šios J. Jablonskio kelionės į tarmes: 1897 m. į Veliuoną, Vilkiją, Jurbarką, Kaltinėnus ir Alsėdžius⁴, 1894 m. į Veliuoną⁵, 1897 m. į Žagarę, 1901 m. į Kupiškį, 1902 m. kovo mėn. į Alsėdžius, Varnius ir Viekšnius, 1903 m. į Veliuoną, 1906 m. birželio mėn. į Dieveniškės. Be datos žinomos kelionės į Ariogalą, Butkiškę, Gruzdžius, Joniškį, Kamajus, Lazdūnus, Palūšę, Panemunėlį, Plokščius, Pušalotą, Šimonis, Troškūnus, Žeimius (tur būt, 1902 m.)⁶. Bet tai tik nedidelė dalis. Yra nemažas pluoštas sąsiuvinų ir sąsiuvinėlių⁷ apie kitas keliones į įvairias nepažymėtas Lietuvos vietas. Visų šių kelionių tikslas buvo noras kuo geriau patikrinti visą A. Juškos žodyno medžiagą. Kadangi Juškos žodyne daugiausia žemaičių ir veliuoniškių žodžių, tai J. Jablonskis ir važiuodavo į tas tarmes. Jo kelionės į Rytų Lietuvą irgi, tur būt, turėjo tą patį tikslą.

Charakteringa 1902 m. J. Jablonskio kelionė iš Talino į žemaičius. Kaip matyti iš užrašų, jis tada labai sunkiai gyveno, nes užrašų knyguotėj⁸, greta užrašytų žodžių, surašyta apskaita, kiek pinigų jis turėjęs, išvažiuodamas iš Šiaulių, kiek iš Viekšnių, kiek išleidęs duonai ir arbatai. Ir taip kapeika į kapeiką ir nė grašio į šoną. O tuo tarpu iš kiekvienos stoties į policijos valdybą skriejo J. Jablonskį sekusio policininko raportai⁹, kur J. Jablonskis sustojęs, su kuo susitikęs, su kuo per ilgai kalbėjęs.

Taigi, matom, kokiomis sąlygomis turėjo dirbti didysis kalbininkas. O jis dirbo daug, rašė „Lietuviškos kalbos gramatiką“, redagavo Juškos žodyną ir išleido vieną jo tomą. Įdomu būtų pasekti žodyno redagavimo darbą, bet apie tai nemaža yra rašiusi B. Tolutienė savo disertacijoje¹⁰ apie A. Juškos žodyną. Be to, prie disertacijos pridėti 9 J. Jablonskio laišškai A. Šachmatovui, A. Bičkovui, F. Fortunatovui ir Rusų Mokslo Akademijos Rusų kalbos ir literatūros skyriui, J. Jablonskio pranešimas ir sąsiu-

⁴ Žr. J. Jablonskio 1898 m. kovo 21 d. laišką Bičkovui, išspausdintą B. Tolutienės disertacijoje „Antano Juškos Lietuvių kalbos žodynas“ (rankr.), p. 333.

⁵ MA BR JJ, 3 ir 4 aplankas.

⁶ Ten pat.

⁷ Ten pat.

⁸ Ten pat.

⁹ MA BR JJ, 5 apl.

¹⁰ B. Tolutienė, Antano Juškos Lietuvių kalbos žodynas (dis. rankraštis), Vilnius, 1954; VVU MB RS Nr. 88, psl. 90—110, 139 tt., 185 tt. ir kt.

vinis su pastabomis apie žodyną, o taip pat kita archyvinė medžiaga, liečianti žodyno redagavimo reikalus. Rankraščiai šiuo metu yra TSRS Mokslų akademijos archyve. Mes pasitenkinsime, pasakydami porą žodžių apie išlikusią J. Jablonskio žodynui medžiagos kartoteką¹¹.

Yra išlikę apie 13 000 didesnių ir mažesnių žodyno lapelių. Medžiaga žodynui kortelėse labai neapdorota. Dažnai trūksta pagrindinių žodžio formų, be kurių kartais sunku suprasti, kaip tas ar kitas žodis kaitomas. Išvestiniai žodžiai kartais užrašyti vienoj kortelėj, kartais keliose. Ne visada prie žodžių ir sakinių rasime. Daug daugiau tokių kortelių, kuriose įrašytas vienas plikas žodis. Mums, tur būt, įdomiausia, iš kur, iš kurių vietų ar iš kurios literatūros surinkti visi tie žodžiai.

Galime paminėti keletą tokių vietų: tai Alsėdžiai, Jurbarkas, Mažeikiai, Mosėdis, Raseiniai, Seda, Švėkšna, Telšiai, Veliuona, taip pat Kupiškis, Panevėžys, Skapiškis, pagaliau, Naumiestis, Vilkaviškis, Leipalingis. Be to, greta žodžių ir sakinių yra nemaža rašytojų ir J. Jablonskio pažįstamų asmenų pavardžių, kaip antai: Baranauskas, Avižonis, Jokantas, Juška (dainos), Lazdynų Pelėda, Sirvydas, Viskanta, Žemaitė ir kt.

Vadinasi, žodžius jis rinko tiek iš liaudies kalbos (visų lietuvių kalbos tarmių), tiek iš žymesniųjų rašytojų kūrinių.

Kam buvo skirta toji žodyno medžiaga?

Redaguodamas A. Juškos žodyną, J. Jablonskis galvojo papildyti žodyną savo paties surinktais žodžiais. 1898 m. kovo mėn. 21 d. laiške¹² akad. Bičkovui J. Jablonskis rašė turįs apie 2 000 žodžių, kurių nėra A. Juškos žodyne. Tuos žodžius jis manęs įdėti į žodyną. Tačiau Mokslų akademija suprato, kad taip sutvarkytas žodynas prarastų savo istorinę vertę. J. Jablonskiui buvo patarta¹³ neįtraukti tų žodžių į žodyną, o, gal būt, jei bus reikalas, išleisti žodyno papildymus atskira knyga.

Vadinasi, galima daryti išvadą, kad J. Jablonskis tikrai galvojęs išleisti tuos žodyno papildymus, nes, tikrindamas žodyno medžiagą, jis ir toliau rinko nesančius žodyne žodžius ir klasifikavo juos alfabeto tvarka.

Nustojęs redaguoti žodyną, J. Jablonskis kartu su žodyno rankraščiais naujiems redaktoriams atidavė ir visą turimą žodyno medžiagą. Kai ta medžiaga pateko K. Būgai, pastarasis nurašė visus žodžius į atskiras korteles, kurios dabar yra Lietuvių kalbos ir literatūros institute. Šių kortelių originalas iki šiol nebuvo žinomas. Galimas daiktas, kad tas originalas ir yra Mokslų akademijos bibliotekos rankraštyne esanti 13 000 kortelių J. Jablonskio žodyno kartoteka. Tai nesunkiai galima išspręsti, palyginus K. Būgos korteles su J. Jablonskio kortelėmis.

Įdomūs J. Jablonskio archyve sukaupti lietuvių rašytojų kūrinių rankraščiai ir tautosakos rinkiniai. Pavartę juos, aiškiausiai matome, iš ko mokėsi J. Jablonskis, kaip dirbo, matom visą jo kalbinę laboratoriją. Sa-

¹¹ MA BR JJ, 1—4 apl.

¹² Žr. B. Tolutienė, min. veik., p. 333.

¹³ Žr. F. Fortunatovo 1898. IV. 21. atsakymą RKL skyriui, B. Tolutienė, mi ik., p. 362—363.

kysim, A. Sketerio darbely „Nešvarumas ir užsikrėtimas“¹⁴, daug kur taisyta kalba (kaip antai: *priguli* pataisyta į *pareina*? (klaustukas J. Jablonskio.— A. P.), *naudoti* į *virtoti*, *ulyčia* į *gatvė* ir t. t.), L. Didžiulienės-Žmonos „Ne pagal Jurgio kepurė. Apysakaitės iš gyvenimo“¹⁵ pradžioj raudonu rašalu taisytos gramatikos klaidos (1—2 psl.), toliau visur pieštuku pabraukta nemaža žodžių. Gal tai yra taisytini žodžiai, nes pabraukta daug skolinių ir netaisyklingų formų.

Račkailio rašinėlis „Atsiminimai iš anu miatu“¹⁶ niekur netaisytas. Netaisytų arba mažai taisytų yra kūrinų šių autorių: S. Pšibiliauskienės, M. Lastauskienės, Ivanausko, Lazdynų Pelėdos tėvo (padavimai ir kt. lenkų kalba), M. Katkaus, K. Praniauskaitės, V. Ažukalnio, A. Vienažindžio, L. Didžiulienės-Žmonos ir kt.

J. Jablonskis savo archyve buvo sukaupęs nemaža tautosakos. Didelė dalis liaudies dainų, pasakų, padavimų po K. Jablonskio mirties pateko į Lietuvių kalbos ir literatūros instituto tautosakos sektorių. Vienas nemažas rinkinys, 174 dainos, užrašytos Stepo Žiupsnio (Saujos), Šiaulių apskr. Gudžiūnų km., 1960 m. gruodžio mėn. atiduotas į Lietuvių kalbos ir literatūros instituto bibliotekos rankraštyną¹⁷. Šiame rinkinyje pabraukta sintakseį svarbių sakinių (pvz., *tenka darbas dirbti* ir kt.) bei daug tarmiškų žodžių, kurių vietoje literatūrinė kalba vartoja skolinius. Šis, o taip pat dar du tautosakos rinkiniai, gauti iš K. Jablonskio archyvo, dar laukia išsamaus tyrinėjimo.

Liaudies dainų ir pasakų iš J. Jablonskio archyvo yra ir VVU Mokslinės bibliotekos rankraščių skyriuje¹⁸. Tai L. Didžiulienės-Žmonos surinktos liaudies dainos ir gana daug (apie 160 nemažų puslapių) pasakų, užrašytų „ant rubežiaus Kauno“. Įdomu tai, kad šiose pasakose yra taisyčių pieštuku (tur būt, J. Jablonskio): skoliniai pakeisti lietuviškais žodžiais, kai kur pataisytos formos, neretai pieštuku sukirčiuoti atskiri žodžiai. Dalis taisyta raudonu rašalu.

Reikėtų paminėti J. Jablonskiui rašytus J. Čižausko, K. Jokanto ir P. Kriaučiūno laiškus¹⁹. Su jais susirašinėdamas, J. Jablonskis gaudavo reikalingų žodžių, pasakymų, susipažindavo su viena ar kita tarme. Antai, J. Čižauskas 1899 m. sausio 26 d. laiške rašo gavęs jau aštuonis J. Jablonskio laiškus. O savo laiškuose jis kaip sugebėdamas aprašinėja, matyt, savo gimtąją dzūkų tarmę. K. Jokantas siuntė J. Jablonskiui įvairiausių žodžių, pasakymų arba net linksniuodavo arba asmenuodavo žodžius: *piřlis, akmō, medinis, řuvā; řienaučia, bėgčia, řaučia* ir kt. Panašių dalykų randame ir P. Kriaučiūno laiškuose. Visą gautą iš jų medžiagą (o tokių siuntėjų, be abejo, buvo ir daugiau) J. Jablonskis galvojo suvartoti savo straipsniams arba žodynui. (Pastarasis atvejis daugiau tikėtinas, nes lai-

¹⁴ VVV MB RS F 646.

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ LKLI BR LTR 1584.

¹⁸ VVV MB RS F 646.

¹⁹ VVV MB RS E 363

kai rašyti tuo metu, kada J. Jablonskis redagavo A. Juškos žodyną; be to, žodyno kartotekoj ne vieną kartą sutinkama Jokanto pavardė).

Tautosaka ir gyvoji liaudies kalba J. Jablonskiui buvo neišsenkantis šaltinis visam jo kalbiniam darbui. Ar tai būtų žodyno redagavimas, ar gramatikos rašymas, ar, pagaliau, paprastas kalbinis straipsnis, J. Jablonskis visada atsiremavo į tvirtą gyvosios kalbos pamatą, visada kreipdavosi į liaudies kalbą ar liaudies kūrybą. Tai padėjo jam pasidaryti vienu didžiausių lietuvių literatūrinės kalbos normintojų.

Nedaug išliko J. Jablonskio laiškų. Didelė išlikusių laiškų dalis yra asmeninio pobūdžio ir kalbos mokslui vertės neturi. Tokiuose laiškuose J. Jablonskis praneša apie save, ką dirbęs, ką veikiąs, kartais atsako į draugo ar pažįstamo klausimus, praneša tai ar kitai redakcijai pasiuntęs straipsnį ar darbą ir pan. Vadinamųjų „intymių“ laiškų kol kas nėra surasta. Iš visų tų laiškų kaip veidrody matom J. Jablonskio būdą, charakterį, jo asmenybę. Niekad nerašo be reikalo, be galo taupiai vartoja žodį, visada eina tiesiai prie reikalo. Jo laiškai trumpi ir konkretūs. O kai J. Tumas jam parašo, kad įvyksias J. Jablonskio gimimo metinių minėjimas, jis atsako: „...kalbėdami apie mane, būkit atsargesni“. „Esu ir visai menkas buvęs žmogus, daug²⁰ tingėjęs, todėl prašyčiau daug manęs neskambinti, juo labiau, kad gali paskui imt „Draugija“, ko taip nenoriu, mane „šlovinti“²⁰. Bet kai reikia, J. Jablonskis nesigaili „pusgalvio šarlata-no“ vardo vienam nevykusios gramatikos ir žodyno autoriui²¹.

Ypač įdomūs J. Jablonskio laiškai žymiajam lietuvių kalbininkui Kazimierui Būgai. Su K. Būga J. Jablonskį siejo nuoširdi draugystė. Kada juodu susipažino, spręsti sunku. Pirmasis išlikęs jų korespondencijos faktas yra 1904 m. lapkričio mėn. 16 d. K. Būgos laiškas. Tas susirašinėjimas tęsėsi tol, kol abu pradėjo dirbti Kauno universitete (paskutinis J. Jablonskio laiškas rašytas 1922 m. kovo 3 d.).

Išlikę tik devyni J. Jablonskio laiškai K. Būgai. Iš jų keturi — atvirukai²². 1912—15 m. K. Būga redagavo A. Juškos Lietuvių kalbos žodyną. J. Jablonskis, pats dirbęs šį darbą, K. Būgai nuoširdžiai padėjo. Dar 1904 m. lapkričio mėn. 16 d. K. Būga laiške²³ J. Jablonskiui, tada redagavusiam A. Juškos žodyną, sako galįs ir pats šiek tiek prisidėti prie A. Juškos žodyno žodžių tikrinimo ir išgauti J. Jablonskiui reikalingų dalykų iš K. Jauniaus. 1913 m. kovo 8 dieną išsiųstame atviruke²⁴ K. Būgai J. Jablonskis sako, kad už redagavimo darbą jis pats pinigų neėmęs, kol vietą turėjęs. Paskui jam mokėję po 1200 rub. metams, o jam, K. Būgai, mokestį „turėtų būtinai pakelti“ Žemiau surašyta keletas žodžių iš gimtosios J. Jablonskio ir Alsėdžių tarmės. Matyt, K. Būga tų žodžių buvo

²⁰ VVU MB RS E 362, 4 laiškas (išspausdintas šiame rinkinyje, p. 113).

²¹ VVU MB RS E 362, 12 laiškas Rucevičiui (išspausdintas šiame rinkinyje, p. 115). Apie tą autorių žr. šio rinkinio straipsnyje „Iš J. Jablonskio rankraščinio palikimo“ 30 išnašą.

²² Žr. p. 105—108.

²³ VVU MB RS E 363, 14 laiškas.

²⁴ Ten pat, D 804, 1 atvirukas (išspausdintas šiame rinkinyje, p. 105—106).

teiravęsis. Kitoje atviruko pusėje parašyti dar 6 senesniųjų raštų (Kr. Milkaus ir kt.) žodžiai. O 1913 m. kovo 9 d. ir 1915 m. sausio 23 d. atvirukų²⁵ viršus tiesiog mirga marga M. Daukšos, Kr. Milkaus arba tarmių žodžiais. 1915 m. sausio 23 dienos atviruko žodžiai gali būti nusiųsti ir ne žodyno reikalu. Čia J. Jablonskis sakosi niekur negirdėjęs *kaimiečio* ir *valstiečio*, nors *sodietis*, gal būt, esąs Panevėžio apskrity. *Parapijietį* bus pati „Viltis“ prasimaniusi. Apie 1913 m. kovo 14 dienos laišką²⁶ pasakyti galima tą patį. Čia duodama nemaža sakinių iš gyvosios ir tautosakos kalbos su pabrauktais neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyviais, kalbama apie būdvardžių priesagą *-inis*, *pradinę* ir *pradedamąją* mokyklą, *šnekamąją* kalbą.

Dviejuose 1921 m. laiškuose²⁷ J. Jablonskis rašo apie Kauno aukštųjų mokslo kursus (nuo 1922 m. Kauno universitetas), kur jis su K. Būga skaitė lietuvių kalbos paskaitas.

1915 m. spalio 21 dienos atviruke²⁸ iš Voronežo jis rašo, kad kol kas savo mokiniams ir šiaip voronežiečiams dar nesinaudojās, o tuo tarpu tvarkęs savo „žodyną“²⁹ (kabutės J. Jablonskio.— A. P.) ir ką turėdamas duodęs K. Būgai.

J. Jablonskis su K. Būga savo laiškuose bus svarstę, be minėtų, ne vieną terminologijos, rašybos, fonetikos ir kt. dalyką. Tokių J. Jablonskio laiškų nėra išlikę, bet tai rodo VVU Bibliotekos rankraščių skyriuje esantys K. Būgos laiškai³⁰ J. Jablonskiui.

Kalbiniu atžvilgiu įdomiausi kai kurie J. Jablonskio laiškai „Švietimo darbo“ ir kt. buržuazinių Lietuvos laikraščių ir žurnalų redakcijoms. Antai, „Švietimo darbo“ redakcijai³¹ 1926 m. vasario 6 d. J. Jablonskis, rašydamas apie vieną jauno kalbininko darbą, be kita ko pabrėžia, kad rašto kalbai netinka prieveiksmiai tokios darybos, kaip *begaliniai*, *vidutiniai*, nurodo *miestinių* ir *miestiškų* drabužių skirtumą, pasako savo nuomonę dėl *dvasinės* seminarijos.

1922 m. J. Jablonskiui buvo pasiūlyta redaguoti „Graikų literatūros istorijos vadovėlio“ vertimas. Trumpame, niekur lig šiol nepaskelbtame laiške-recenzijoje³² J. Jablonskis atsisako vertimą redaguoti, nes, esą, reiktų dėl blogos kalbos viską iš naujo išversti. Ne visai gera esanti vertimo rašyba, kuri nepatiksianti nė vienam mūsų rašybininkui. Be prastų rašybos pavyzdžių, J. Jablonskis čia dar sumini 25 blogos kalbos pavyzdžius, kuriuos vienur kitur pataiso.

Atsiliiepimuose „Dėl Dabužio straipsnio“³³ ir „Dėl vieno Plūkio straipsnio“³⁴ galima rasti samprotavimų apie kai kuriuos naujadarus ir kt.

²⁵ VVU MB RS D 804, 2, 4 atvirukai.

²⁶ Ten pat, 3 laiškas.

²⁷ Ten pat, D 804, 5—6 laiškai.

²⁸ Ten pat, E 33 (atvirukas išspausdintas šiame rinkinyje, p. 108).

²⁹ Žr. šio rinkinio straipsnyje „Iš J. Jablonskio rankraščinio palikimo“ 8 išnašą.

³⁰ VVU MB RS E 363, 14—19 laiškai.

³¹ LKLI BR InR 2245.

³² Ten pat, InR 2239.

³³ Ten pat, InR 2244.

³⁴ Ten pat, InR 2242.

žodžius (*rangus, nerangus, pasirengęs, dailyraštis* ir kt.). Laiške Jadvygai Juškytei³⁵ J. Jablonskis duoda nemažai iš *prekės* išvestų žodžių (*prekyba, prekymetis, pirklys, pirkliauti ir prekiauti, prekininkas ir prekijas*), be to, sako nepritariaš tiems, kas vartoja *prekėjas, vaizbunas, vaizbauti*, kurių gyvojoj kalboj jis nesutikęs. 1926 m. vasario mėn. 5 dienos laiške³⁶ nežinomam asmeniui rašo dėl kai kurių teisės mokslų terminų.

Vieną kitą kalbos mažmožį galima rasti laiškuose J. Tumui³⁷, Lietuvių mokslo draugijai³⁸ ir kt.

1912 m. J. Jablonskis redagavo Žemaitės raštų rinkinį. Šiuo reikalu jis susirašinėjo su P. Leonu ir paliko 4 laiškus ir atvirlaiškius³⁹. J. Jablonskis buvo geras Žemaitės draugas, jos raštų redaktorius, mokytojas ir mokinys. Taip, J. Jablonskis visada mokydavosi iš Žemaitės kalbos, paimdamas viską, kas joje gera ir gražu, ir atmesdamas tai, kas literatūrinei kalbai netiko. J. Jablonskio laišakai P. Leonui ko nors ypatingai reikšmingo ir naujo mums nepasako, užtat Mokslų akademijos bibliotekos rankraštyne esantys Žemaitės knygelių kalbos taisymai⁴⁰ gali padėti atskleisti dar vieną kitą nežinomą J. Jablonskio ir Žemaitės bendradarbiavimo faktą, iki galo sugaudyti J. Jablonskio Žemaitės raštų redagavimo principus. Žemaitės „Topylio“, „Kunigo naudą velniai gauda“, „Kenčia kaltas, kenčia nekaltas“ ir kt. apsakymai mirgėte mirga J. Jablonskio ranka darytais taisymais. Atskirose knygelėse, laikraščiuose išspausdintuose apsakymuose J. Jablonskis stengiasi priartinti Žemaitės kalbą prie nusistovėjusios literatūrinės kalbos vartosenos, veja lauk skolinius, jų vietoje pateikia lietuviškus atitikmenis. Dėl straipsnio apimties čia mes nesileisime į platesnį tų taisyčių nagrinėjimą, o tik dar kartą pabrėšime, kad išsamus tų taisyčių ištyrimas gali padėti atskleisti ne vieną naują J. Jablonskio ir Žemaitės kūrybinio bendradarbiavimo dalyką.

J. Jablonskis visą laiką buvo didžiausias Žemaitės kūrybos propaguotojas. 1910 metais J. Jablonskis džiaugėsi, kad išeis **pačios Žemaitės** (pabraukta mano.— A. P.) ištaisyti ir išlyginti raštai, nes „ligišiol leidėjai tuos raštus, patįs gerai nesuprasdami Žemaitės kalbos ypatybių, gerokai gadino“⁴¹.

Dirbdamas didelį ir svarbų Žemaitės raštų redaktoriaus darbą, J. Jablonskis net apie honorarą negalvodavo. Jis dėl honoraro nekalbąs,— rašo 1912 m. rugsėjo 19 dienos laiške⁴² P. Leonui,— pasiimsiąs jį tada, kai visiems būsią išmokėta.

Nedaug yra išlikę spausdintų J. Jablonskio straipsnių ir darbų rankraščių. Didžioji tų rankraščių dauguma yra žuvusi arba yra kur nors pas

³⁵ LKLI BR InR LG 821.

³⁶ LKLI BR InR 2251.

³⁷ VVU MB RS F 545 (keturi J. Tumui rašyti laišakai išspausdinti šiame rinkinyje, p. 111—115).

³⁸ LKLI BR Jb 1010.

³⁹ VVU MB RS E 363, 1—4 laiškas (du iš jų išspausdinti šiame rinkinyje, p. 108—111).

⁴⁰ MA BR JJ 5 apl.

⁴¹ LKLI BR LMD 733.

⁴² VVU MB RS E 363, 12 laiškas (p. 109—111).

privačius asmenis. Iš išlikusių rankraščių galima paminėti „Mūsų raštų kalbos“⁴³ rankraštį⁴⁴, 1901 m. „Lietuviškos gramatikos“ rankraštį⁴⁵, „Linksnų ir prielinksnių“ apmatų⁴⁶ ir kt. Visi spausdintų darbų rankraščiai tebėra daugiau ar mažiau netyrinėti. Reikia tikėtis, kad ir į juos artimiausiais metais bus atkreiptos tyrinėtojų akys.

Šioje trumpoje Jono Jablonskio rankraščių apžvalgoje tik prabėgom palietėm svarbesniuosius J. Jablonskio darbus ir laiškus. Tačiau ir iš to matyti, kaip svarbūs yra kai kurie iki šiol plačiajai visuomenei nežinomi jo darbai, o ypačiai laišškai. Šiame rinkinyje spausdinami Vilniaus Valsstybinio universiteto mokslinės bibliotekos rankraščių skyriuje esantys J. Jablonskio laišškai K. Būgai, P. Leonui, J. Tumui, A. Rucevičiui ir J. Karlovičiui, be abejo, prisidės prie Jono Jablonskio atminimo pagerbimo ir dar geriau padės suprasti didžiojo kalbininko asmenybę ir kalbinį mokymą.

РУКОПИСИ И. ЯБЛОНСКИСА

А. ПУПКИС

Резюме

В статье дается краткий обзор рукописей И. Яблонскиса.

Все рукописи И. Яблонскиса можно распределить на 7 групп.

1) конспекты лекций Ф. Ф. Фортунатова, читанные в Московском университете;

2) диалектологические записки;

3) картотека словаря;

4) рукописи сочинений литовских писателей (Лаздину Пеледа, М. Каткуса, В. Ажукальниса, А. Венажиндиса, Л. Диджулене-Жмона и др.) и сборник литовского фольклора;

5) письма И. Басанавичусу, К. Буге, П. Иокантасу, И. Чижаускасу; В. Кудирке, П. Ляонасу, И. Тумасу, П. Вишинскису, редакциям журналов и газет и др.;

6) исправления языка сочинений Жемайте;

7) рукописи печатанных статей и работ.

Рукописи ярко показывают, что И. Яблонскис начал интересоваться литовским языком в 1882—83 уч. г. на лекциях выдающихся русских языковедов Ф. Ф. Фортунатова, Ф. Е. Корша и др.

В статье рассматривается рост И. Яблонскиса как языковеда, его творческая лаборатория, отношения с другими лингвистами, писателями, общественными деятелями и редакциями буржуазных газет и журналов.

⁴³ Žr. Jablonskio raštai, red. J. Balčikonis, t. IV, 1935, p. 40—43.

⁴⁴ LKLI BR RN 240.

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Ten pat.